

МАТВІЄНКО М.Г.,
к.б.н., заступник директора Центру європейської та євроатлантичної інтеграції Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, керівник напрямку наукових досліджень з екології та біології Київського палацу дітей та юнацтва

ГАНДЗЮРА В.П.,
д.б.н. професор, директор Центру європейської та євроатлантичної інтеграції Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, професор кафедри екології та зоології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

МАРМОЛЮК А.А.,
студентка відділу біології Київського палацу дітей та юнацтва

РОЗРОБЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ОСВІТНІХ ПРОГРАМУ КОНТЕКСТІ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ

Сучасне суспільство зіткнулося з низкою проблем, серед яких найбільш важливими є екологічні, оскільки будь-яка діяльність неможлива без адекватного довкілля. Оскільки проблеми довкілля становлять істотну загрозу як для сучасних мешканців планети, так і для майбутніх поколінь, вони вимагають термінового вирішення, у зв'язку з чим була розроблена концепція стійкого розвитку. Під стійким розвитком (від англ. sustainable development) мається на увазі загальна концепція, котра передбачає необхідність встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі.

Втілення будь-якої концепції починається з відповідної базової освіти. Перш за все, необхідна адаптація європейської концепції стійкого розвитку серед школярів з урахуванням ситуації в Україні. Тому для розроблення освітньої програми нами було проведено дослідження, в якому оцінювався загальний рівень обізнаності молоді в сучасних проблемах екології, в тому числі ставлення до кліматичних змін. Опитування проводилося серед осіб віком 12-18 років з різних регіонів України. Загалом у дослідженні взяло участь 63 особи. Для опитування було створено відповідні запитання в гугл-формі, що дає можливість оперативно відповідати на питання, знаходячись у будь-якій частині світу. Всього було сформульовано 10 запитань.

1) «Чи вважаєте ви зміну клімату глобальною проблемою сучасного суспільства?»

43 учасники (68,3 %) вважають, що зміна клімату є проблемою, 14 (22,2 %) не згодні з цим ствердженням і 10 (15,9 %) не мають чіткої відповіді. Загалом переважна кількість респондентів переконана, що зміна клімату є актуальною проблемою сучасності.

2) «Чи вважаєте Ви, що глобальне потепління представляє небезпеку для людства?»

53 особи (84,1%) згодні з тим, що глобальне потепління небезпечне, 6 (9,5%) не знаходять загрози в глобальному потеплінні, а 4 (6,3%) не має однозначної точки зору з цього приводу. Переважна кількість осіб вважає, що глобальне потепління являє небезпеку для нашого суспільства.

3) «На вашу думку, чи відбувається зміна клімату в Україні?»

46 (73%) впевнені, що кліматичні зміни мають місце в Україні, 7 (11,1%) не вважає це ствердження вірним і 10 (15,9%) не впевнені. Більша частина учасників вважає, що в Україні відбуваються кліматичні зміни.

4) «Як змінюється ваше самопочуття при різкій зміні погоди?»

30 (47,6%) учасників відмічає погіршення самопочуття при зміні погодних умов, 18 (28,6%) – без змін, у 3 (4,8%) стає кращим, 12 (19%) ускладняється відповісти. Більшість респондентів зазначило, що мають погіршення самопочуття при різкій зміні погоди.

5) «Як Ви дієте у випадку погіршення стану здоров'я при зміні погоди?»

38 (60,3%) учасників чекає, поки самопочуття стане кращим, 14 (22,2%) приймає ліки і 11 (17,5%) застосовують інші міри. Основна частина учасників дослідження у випадку погіршення самопочуття не вживає спеціальних заходів, а чекає, поки самопочуття покращиться.

6) «Яка причина зміни клімату є найважливішою?»

34 (54%) учасників вважає, що головною причиною зміни клімату є викид небезпечних речовин енергетичних, промислових підприємств і транспорту. 14 (22,2 %) впевнені, що в основі змін клімату лежать природні процеси, які відбуваються через природні цикли, та їх не можна уникнути. 6 (9,5%) осіб дотримуються точки зору, що ядерні/космічні випробування призводять до змін клімату, 3 (4,8%) вважають інші чинники відповідальними за зміну клімату та 6 (9,5%) не мають однозначної точки зору з цього питання. На думку більшості респондентів, головною причиною кліматичних змін є викид небезпечних речовин у довкілля.

7) «Як Ви вважаєте, чи можемо ми своїми діями вплинути на зміну клімату?»

44 (69,8%) осіб вважає, що так, 13 (20,6%) впевнені, що ні, та 6 (9,5%) – складно відповісти. Переважна кількість учасників дослідження вважає, що людство може своїми діями вплинути на кліматичний процес.

8) «Як Ви оцінюєте ефективність урядових мір у вирішенні екологічних проблем?»

11 (17,5%) учасників вважає, що ефективність уряду у вирішенні екологічних питань висока. 26 (41,3%) має точку зору, що уряд вирішує екологічні проблеми з низькою ефективністю та 26 (41,3%) осіб складно відповісти на це запитання. З точки зору більшості учасників, урядові міри в питанні вирішення екологічних проблем мають низьку ефективність.

9) «Чи знайомі Вам поняття «зеленої економіки» та «стійкого розвитку?»

12 (19%) знайомі із зазначеними поняттями, 15 (23,8%) не знають таких термінів. 34 (54%) осіб частково знайомі з зеленою економікою і стійким розвитком і 2 (3,2%) ускладняються однозначно відповісти на це запитання. Переважна частина учасників дослідження знайома частково або взагалі не має уявлення про «зелену економіку» та «стійкий розвиток».

10) «На Вашу думку, чи допоможе ціль №13 щодо зміни клімату та його наслідків вирішити проблему глобального потепління?»

23 (36,5%) учасників вважає, що так, 9 (14,3%) не згодні та 31 (49,2%) складно відповісти. Більшість респондентів впевнені, що втілення Цілі № 13 серед цілей стійкого розвитку допоможе вирішити проблеми, пов'язані з кліматичними змінами.

Таким чином, опитування показало досить різні точки зору на всі запитання. Це означає, що наразі молодь не має чітких систематичних знань у галузі екології, тому точки зору формуються на основі розрізаних фактів та окремих уявлень про екологічні процеси. Вирішення цієї проблеми вимагає розроблення комплексної освітньої програми, яка дозволить молоді, починаючи зі шкільного віку, мати доступ до актуальної інформації екологічного профілю та орієнтуватися в основних екологічних поняттях. Отже, конче необхідне формування базової екологічної освітньої програми.

Перш за все, молодь переважно не знайома з такими важливими екологічними напрямками, як «зелена економіка» та «стійкий розвиток», які активно розробляються в країнах ЄС. Тому в Україні необхідно включення цих понять в освітню програму шкіл та позашкільних закладів. Знання в даній сфері дозволять молоді не лише бути компетентними в теоретичних аспектах, а й застосовувати їх на практиці, в такий спосіб формуючи «екологічне виховання».

Водночас, незважаючи на те, що переважна більшість учасників дослідження не знайома або лише частково знайома з актуальними екологічними напрямками ЄС, включаючи цілі стійкого розвитку, вони впевнені, що втілення цих цілей допоможе покращити екологічну ситуацію в світі. Відповідно, одним із завдань сучасної освітньої програми в екології є ознайомлення молоді з цілями стійкого розвитку. Це дозволить сформулювати в молодих осіб «екологічний світогляд», сприяючи «екологічній поведінці».

В аспекті кліматичних змін переважна кількість учасників об'єктивно відчуває, що кліматичні процеси відображаються на стані їх здоров'я, переважно здійснюючи негативний вплив. При цьому люди не знають, яких саме треба вжити заходів задля покращення стану власного здоров'я при різких змінах клімату, тому чекають на покращення погодних умов без вжиття спеціальних мір. Оскільки кліматичні зміни негативно відображаються на стані здоров'я багатьох людей не лише в Україні, а й в усьому світі, необхідне розроблення практичних заходів задля покращення стану здоров'я та інформування населення. Даний аспект має посісти чільне місце в освітніх програмах.

Наразі чинні освітні програми ЄС, на основі яких відбувається освітній процес в країнах Європи, можуть бути імplementовані в освітніх закладах України, але при цьому варто враховувати специфіку, притаманну освітньому процесу в нашій країні. Крім того, необхідно звернути увагу на особливості катастрофічного стану довкілля в Україні та відобразити їх в освітніх програмах. Це дозволить сформувати «екологічну свідомість» та спонукати молодь до розв'язання актуальних екологічних проблем в Україні.